

DELAVSKO GIBANJE 1890-1988

Fond vsebuje razno gradivo vezano na nastanek, delovanje in razvoj delavskega gibanja na Primorskem, v Sloveniji in v Jugoslaviji. Upoštevati moramo, da je igral primorski prostor, predvsem Trst, pomembno vlogo pri razvoju delavskega gibanja v slovenskih deželah nasploh. Industrijski razvoj, ki ga je veliko jadransko pristanišče doživelo na prehodu v novo stoletje, je povzročil razvoj močnega sindikalnega in političnega gibanja, ki je deloval v tesni povezavi s socialdemokratsko centralo na Dunaju. Razpad habsburške monarhije in nova meja med kraljevino Italijo in kraljevino SHS, poznejšo Jugoslavijo, sta imela kot posledica tudi različni razvoj delavskega gibanja v prvem povojnem obdobju. Obdobje druge svetovne vojne je imelo dolgoročne posledice, trditev pa velja tudi za resolucijo Informbiroja leta 1948. Fond vsebuje časopisno gradivo o obdobju, ki sega od konca 19. stoletja do konca sedemdesetih let 20. stoletja, manj gradiva sega do osemdesetih let. Prisotna so tudi številna pričevanja ter govori in dokumenti vezani na delovanje komunistov v sklopu druge Jugoslavije.

Fasc. 1

1) Tisk – od 1980 do leta 1918¹

- Delavski list, 1890-1891 (fotokopije, nepopolno)
- Jugoslovanska socialno demokratična stranka – Rdeči prapor 1903 (fotokopija)
- pretipkani članki iz „L'Operaio“ in „Il Lavoratore“

2) Il grido del popolo

- Il grido del popolo, original (verjetno 3. julij 1937)²

3) Delo

- Delo: delovni zapis o številkah iz Ljubljane in Nove Gorice (19. maj 1986); seznam števil, ki jih hrani OZE (15. maj 1986); fotokopije števil na seznamu in zadnje legalne številke (avgust 1927)

4) Tisk 1945-1954

¹ Fond je vseboval tudi časopis Narodni delavec, posamezne številke (avgust 1908-december 1910). Časopis smo odstranili iz fonda, ker je bil format prevelik, da bi ga lahko primerno shranili v škatli, in ga shranili v knjižnico, signatura OP94, COBISS ID 10011884.

² Prva stran je raztrgana, leta ni. Po analizi člankov na prvi strani se da sklepati (omemba novonastale vlade Chautemps v Franciji), da je časopis iz leta 1937.

- jugoslovanski tisk: Bilten pokrajinskog odbora jedinstvenih sindikata Vojvodine, 1. maj 1947 in 29. oktober 1947; Delo: glasilo CK KPS, oktober 1948); 1 maj: tekmovalni vestnik novomeškega okrožja, 23. marec 1946 (COBISS ID 39230721) tisk iz STO: La stella rossa, januar 1947 (COBISS ID 10469612)
- ; Unità operaia, 3.maj 1947 (samo del prve strani); Delo, posebna številka, oktober 1948; Zadrugar, november 1946; Bollettino della cellula Pratolongo PC TLT, 10. oktober 1954

5) Tisk od 1954 dalje

- mednarodni tisk: revija Per una pace stabile, per una democrazia popolare!, februar-april 1956
- jugoslovanski tisk: članki in priloge Ljubljanskega Dela ter Delavska katedra 1. maj 1980
- italijanski tisk: Il Lavoro, 1. maj 1981; Il Portuale, 1. maj 1988; CGIL-Informazioni sindacali, april 1979; Il Lavoratore, 20. februar 1955 in 1. december 1971; Il Motore, december 1954

Fasc. 2

6) Tiskovine

- fotokopije Kaj je N.D.O.? : Jugoslovanskemu delavstvu! Delavci, vzdramite in organizirajte se!, 1912
- vabila in druge tiskovine: Spored in navodila za prvomajske proslave 1947 (2 izv.); vabilo in program III. kongresa Zveze komunistov Slovenije, 1954

7) Izjave in uradna poročila, 1919-1941

- izjava slovenskih komunistov vključenih v PcdI o politični situaciji Slovencev v Italiji med obema vojnama
- stališča in izjave Komunističnih strank: izvleček iz ustanovnega manifesta KPS, 1937 (v ital. in slov.); izjava CK KP Italije in Jugoslavije, nepopolna, brez datuma; Izjava KP Avstrije, Italije in Jugoslavije, april 1934
- fotokopije člankov iz knjige Lo stato operaio

8) Izjave, uradna poročila in govori, 1945-1954

- sindikalno gibanje: teze za izredni kongres delavske zveze, 8. november 1954
- KP STO: poročilo na konferenci KP STO (verjetno 1950-1951?) in pozdrav na V. Kongresu KPI
- govori in poročila ob proslavah: 1. maj 1949 in 32. obletnica oktobrske revolucije (1949)

9) Izjave, uradna poročila in govori, 1954-1961

- pismo IV. Internazionale 22. kongresu KP SZ v it.
- Titov govor v it., 11. november 1956
- Kardeljev govor v it., 7. december 1956
- razna poročila: poročilo o drugi konferenci ZKJ (v srbohrv. in it.); poročilo Veljka Vlahoviča na razširjenem IO CK ZKJ, 1961
- poročilo Edvarda Kardelja, brez datuma

10) Dopisi

- fotokopije dopisov, medvojno obdobje: pismo iz Pariza R. Vaterja, 25. julij 1939; pisma iz Sremske Mitrovice, 1935-1939

11) Izkaznice in potrdila

- do 1918: delavska bukvica Francesco Armani, 1890;³ delavska bukvica Starc Andreja, 2. oktober 1900
- 1918-1945: fotokopije izkaznic Rdeče pomoči; dovoljenja za vstop v pristanišče in potrdilo o plačani članarini zadruga, obdobje fašizma in dovoljenje za gibanje v obdobju zatamnjenja, oktober 1943⁴
- 1945-1954: spričevalo partijske šole, 16. julij 1945 (fotokopija); vabila za 5. državni kongres PCI, januar 1946 (fotokopija); izkaznica KP Jk, brez datuma, (fotokopija s pripisom original v bio);
- od 1954: potrdilo o udeležbi v NOB s podpisom J.B. Tita, 7. februar 1969; potrdilo o udeležbi v španski državljanski vojni s podpisom V. Vidalija, brez datuma

Fasc. 3

12) Pričevanja

- pričevanje Josipa Ote
- pričevanje Leopolda Caharije, dogodki v Nabrežini 1920 in v Argentini 1930
- pričevanje Vojka Bogatec
- pričevanje Ferda Ferjančiča, KP in TIGR
- tipkopis verjetno o pričevanju iz Nabrežine
- gradivo, ki ga je posredoval Ivan Regent
- podatki o Vitkorju Krainerju (posredovala Špela-Valerija Kocjančič)
- drugo pričevanje Ferdinanda Ferjančiča
- zapiski o izjavah dr. Josipa Ferfolje
- zapiski o izjavah Budina (samo priimek, brez imena)
- zapiski Angela Comerja o delavskem gibanju na Laškem
- Vid Vremec, »Predvojno delavsko gibanje«, osnutek za knjigo Križani v boju za svobodo
- opombe o gradivu (verjetno sestavljene v sklopu OZE NŠK)
- Il movimento operaio nell'anteguerra, zapiski in tipkopis Vida Vremca
- fotokopija iz časopisa, življenjska zgodba Viktorja Vrabca
- tipkopis in ročni zapiski – Giuseppe Skabar, la rivolta degli arditi a Trieste
- iz robije v Sremski mitrovici, tipkopis
- pričevanje Ermanna Solierija
- dopivanje o dogodkih pri Sv. Ivanu, 1922
- Lango Avgust - podatki iz življenjepisa in pričevanje
- pričevanje Jožeta Gustinčiča
- podatki o Ludviku Požrlu
- ročni zapiski

13) Stane Vilhar

- nekaj podatkov o delavskem gibanju v Julijski krajini in v Italiji nasploh, v obdobju med dvema svetovnjima vojnama, tipkopis

³ Dar F. Armanija (Ažmana), november 2017

⁴ Dar F. Armanija (Ažmana), november 2017

- fotokopija poziva na neudeležbo na fašističnih volitvah, brez datuma (verjetno 1929?)
- Politični boji na Primorskem in v Istri ter dejavnost KPI (1918-1941), tipkopis
- Enotna fronta in stališča mešč. strank, tipkopis
- Borba-Tigr, tipkopis

14) Spomini Andreja Bahuna

- Iz življenja dela in trpljenja osemdesetletnega proletarca Andreja Bahuna

15) Študije

- Zgodovina delavskega gibanja, seminarska naoga Sisti-Fidel-Volk, 1979
- Nekaj ugotovitev o začetkih in razvoju socialističnega gibanja v Evropi, brez avtorja in datuma
- Heroj radnične klase i bratstva i jedinstva (uz 130-godišnjicu rodenja Giuseppe Martinuzzi)
- Protifašistična dejavnost v dolinski občini 1919-1940, Vid Vremec
- odlomek iz knjige »Nepokorena Istra« Dušana Tumpica
- Gli Sloveni in cantiere, Giulio Mellinato, okrogla miza, Tržič 3. oktobra 2008

16) Razno gradivo

- Susreti djaka bivšeg istarskog internata, Josip Percan
- dopisi: zbiranje gradiva za razne knjige
- razno: osnutek za razstavo o 1. maju 1886; citat iz Lavoratoreja 1948 o Curielu, Colarichu, Frausinu, Srebrnicu; ročni zapisek o Zorniku; seznam delavskega tiska v mestni knjižnici in fotokopija Slovenskega glasa 1946

Fasc. 4

17) Argentina

- izrezki člankov z osnovnim prevodom iz španš. iz Argentine, vsebujejo tudi informacije o izseljencih iz naših krajev, 1947

18) Poročila, uradni dokumenti

- 1918-1945: dopis posebnemu sodišču za zaščito države odv. Bruna Segre, 17. maj 1934 (fotokopije); poročilo prefektu o komunistični aktivnosti pri Aquili, 25. februar 1936 (pretipkana kopija in fotokopija); seznam španskih borcev iz Primorske; izjava o Petru Bogatcu, padlemu v špansku vojni
- od 1945: obtožbi za Ermanna Solierija (Skejer) ZVU, julij 1946 in november 1948; potrdilo o darovanju hrane za 1. maj 1948; mapa mesta Trst z ročno zarisano porazdelitvijo sekcij KP STO takoj pred Kominformom in po njem (COBISS ID 98419968)
- openski okraj odbora za 1. maj: nabiralni poli (prazni) za tekmovalno akcijo; zapisnik komisije za tekmovalno akcijo, iz Primorskega dnevnika, 9. maj 1950; poročila odbora za 1. maj, okrajni odbor Opčine, marec-april 1950; okrožnice, marec-maj 1950; prvomajsko tekmovanje openskega okraja-poročila krajevnih odborov; razni dokumenti in poročila o pripravah, marec-april 1950

19) Viri

- seznama italijanskega delavskega tiska in naprednih časopisov v mestni knjižnici v Trstu

- seznam gradiva "Archivio Lubiana"
- zapiski o posameznih člankih v tisku
- ročni zapiski o stari ureditvi fonda, vsebujejo tudi biografske in bibliografske podatke

20) Tiskovine

- Istorja svesavezne komunističke partije (boljševika), knjiga I.
- publikacije od leta 1945 do 1954: list Primo maggio 1946 (2 izv.); Zgodovina VKP (b); Contributo alla discussione sulla Risoluzione dell'Ufficio d'Informazioni; Tovariš Tito o revolucionarni budnosti in čuvanju kadrov, izvleček iz Ljudske pravice; Zakaj so tako močni enotni sindikati, Ivan Bukavec-Vojmir; Tržaški delavci v razredni borbi, Anton Juraga; Sindikalna enotnost v Julijski krajini, Ermanno Solieri; O stavkah v preteklem letu (1945), Alessandro Destradi; Perspektive jugoslovansko italijanskega sodelovanja v okviru Evropske politike, Anton Vratuša; O dialektičnem in zgodovinskem materializmu, Josif Stalin⁵
- publikacije po letu 1954: Nauk našega boja: revolucija zmaguje, če je oprta na ljudske množice-referat J.B.Tita ob šestdesetletnici KPJ; Zveza komunistov Jugoslavije v boju za nadaljnji razvoj socialistične, samoupravne in neuvrščene Jugoslavije-referat J. B. Tita na 11. kongresu ZKJ⁶

Fasc. 5

21) Časopisni članki in izrezki: do 1918

- spominske svečanosti: članek iz Primorskega dnevnika, 7. november 1951 o simpoziju o Marksu in Leninu
- osmrtnice: osmrtnica za Stefana Paulicha, brez datuma
- članki o pomembnih obletnicah, ki so bili objavljeni v: Il lavoratore, Ponterosso-Rusi most, Novi list, Katoliški glas, Il Meridiano, Naši razgledi, Delo, Giornale di Trieste, TV15, Primorski dnevnik
- podlistki, nadaljevanke, daljši tipkopisi: Ustanovitev JSDS v Trstu, osnutek članka za Jadranski koledar 1976; Ivan Regent, Odlomek spominov o ustanovitvi Komunistične partije v Julijski krajini in Istri; Proletariato sloveno e capitale triestino: 1890-1914, članek iz Bollettino dell'IRSML FVG 2974; članki A. Bahun iz Primorskega dnevnika 1969; Izvor in razvoj delavskega gibanja v Trstu, Ljudski koledar 1953; Italiani, slavi e socialisti, Elio Apih, iz La Bora 1979; Delavsko gibanje na Primorskem do konca prve svetovne vojne; Socializem Henrika Tume, Jože Pirjevec; članki iz Il Ponterosso-Rusi most; osnutki članka o Rdečem praporju
- kritike knjig, razstav, razprav, ki so bili objavljeni v: Primorski dnevnik, Ljudska pravica, Naši razgledi, Rusi most; Pripombe h knjigi G. Piemontese "O delavskem gibanju v Trstu do konca prve svetovne vojne", Ivan Regent
- intervjuji, pričevanja: intervju s Franjo Novakom, udeležencem oktobrske revolucije, Naši Razgledi, 4. november 1967
- razni članki, ki so bili objavljeni v: Ponterosso-Rusi most, Primorski dnevnik, Naši razgledi, Il lavoratore, Il Meridiano

⁵ Mapa je vsebovala tudi prvi zvezek dela Bortolo Petronio Storia del movimento sindacale di Trieste-celotna zbirka je shranjena v fondu "Enotni sindikati". Prisotne so bili tudi štiri brošure, ki jih je izdala agit. prop. komisija pri CK KPS, a so bile del osebne zapuščine Špele in torej ponovno pospravljene v originalni fond.

⁶ V mapi je bila shranjena tudi brošura Neodvisne socialistične zveze v odgovor na tržaško avtonomno federacijo KPI, brošuro lahko dobimo v fondu NSZ.

22) Časopisni članki in izrezki, 1919-1945

- kritike, ki so bili objavljeni v: Primorski dnevnik, Il Piccolo, TV-15
- važne obletnice, ki so bili objavljeni v: Primorski dnevnik, Delo, Primorske novice, TV-15, Vjesnik, Politika, tipkopis z zapiski člankov iz Dela
- osmrtnice in kratke biografije, ki so bili objavljeni v: Delo, TV-15, Primorski dnevnik, Primorske novice, Tovariš
- spominske svečanosti, o katerih je poročal Primorski dnevnik
- intervjuji, pričevanja, ki so bili objavljeni v: Primorski dnevnik, Delo, TV-15, L'antifascista, Il Corriere di Trieste
- zgodovinski članki, ki so bili objavljeni v: Tv-15, Delo, Primorski dnevnik, Il Meridiano, Primorske novice, Naši razgledi

23) Časopisni članki in izrezki: 1919-1945

- podlistki, nadaljevanke, daljše razprave, ki so bili objavljeni v: Primorske novice, Trieste, Corrispondenza socialista, TV-15, Delo; brošure: Odlomki iz spominov o ustanovitvi KP v Julijski krajini in Istri, Ivan Regent in Gradivo za bibliografijo slovenskega in srbohrvatskega komunističnega tiska v Sovjetski Rusiji v letih 1918-1921, France Klopčič, iz Prispevkov za zgodovino delavskega gibanja, Železniško gospodarstvo-Ljubljana, 30 let dela in borbe KPJ, Ivan Regent, Delovanje predvojnih komunistk na področju današnje krajevne skupnosti Prule

Fasc. 6

24) Časopisni članki in izrezki: 1945-1954

- kritike: kritika knjige Oseminštirideseto Janeza Vipotnika, TV-15; kritika knjige Anni di ferro raznih avtorjev, Il Meridiano
- spominske svečanosti, ki so bili objavljeni v: Delo, Giornale di Trieste, Patria indipendente, Il Piccolo, Tv15, Primorske novice
- dogodki, ki so bili objavljeni v: Slovenski poročevalec, Primorski dnevnik, Corriere di Trieste, Ljudska pravica
- članki o pomembnih obletnicah, ki so bili objavljeni v: Delo, Primorski dnevnik

25) Časopisni članki in izrezki, od 1954 dalje

- kritike, ki so bili objavljeni v: Primorski dnevnik, Delo, Tv-15, Il Piccolo, Primorske novice
- članki o spominskih svečanosti, ki so bili objavljeni v Primorskem dnevniku
- članki o pomembnih obletnicah, ki so bili objavljeni v: Il Piccolo, Primorski dnevnik, Primorske novice
- osmrtnice, ki so bile objavljene v Delu
- intervjuji in pričevanja, ki so bili objavljeni : Delo, Il Piccolo
- zgodovinski članki, ki so bili objavljeni: Delo, Primorske novice, Primorski dnevnik
- podlistki, nadaljevanke in daljše razprave, ki so bili objavljeni v: Delo, Primorske novice

26) Časopisni članki in izrezki, od 1954 dalje

- članki o raznih dogodkih, ki so bili objavljeni v: Katoliški glas, Primorski dnevnik, TV-15, Novi razgledi, Novi list, Gazzettino, Corriere di Trieste
- članki razdeljeni po tematiki: VIII. kongres ZKS, 1. maj 1956, 1957, 1959, 1966, 1972-1975, 1977-1980

27) VIII kongres Zveze komunistov Slovenije

- magnetogram Prva plenarna seja VII. Kongresa ZKS, 3. april 1974
- magnetogram Komisija za vprašanja izobraževanja, kulture in znanosti, 4. april 1974
- magnetogram Komisija za mednarodna politična in ekonomska vprašanja, 4. april 1974

28) Razni dokumenti iz kongresov ZKS-ZKJ in KPI

prispevki: O organizaciono-političkim zadacima Saveza komunista Jugoslavije / Aleksandar Raković (COBISS ID=11246343) ; prispevek Draga Flisa; Plenum ; Šiškovič, K.: Beležke o stališčih italijanskega delavskega gibanja do nacionalnega vprašanja v takozvani Julijski Benečiji do leta 1941, Con i comunisti i giovani all'avanguardia nella lotta per una nuova democrazia, per il socialismo / [Gianfranco Borghini, Enrico Berlinguer]. - [S. l. : s. n., 1971]. - 87 str. ; 20 cm (COBISS.SI-ID 139464195)

Fasc. 7

29) 5. kongres KPJ, Beograd 21. julija 1948

- referat Edvarda Kardelja na V. kongresu, tipkopis

30) Simpozij ob 50. obletnici Oktobrske revolucije in 30. letnici KPS

- vabilo in program znanstvenega posveta UNILJ, 2.,3., 4. november 1967
- referati: Boris Ziherl, Dve obletnici; Marijan Britovšek, Lenin in zimmerwaldsko gibanje; Veselin Djuretić, Saljaštvo u februarskoj i oktobarskoj revoluciji; France Klopčič, Slovenci med revolucijo in državljansko vojno v Rusiji 1917-1921; Dušan Kermavner, Oktobrska revolucija in Slovenci; Miro Stiplovšek, Pregled stavkovnega gibanja na Slovenskem v letih 1917-1920; Franček Saje, Revolucionarna gibanja kmečkega ljudstva v Sloveniji 1917-1919; Milica Kacin-Wohinz, Revolucionarna preusmeritev socialistov v Julijski krajini po prvi svetovni vojni (1918-1921); Franc Zadravec, Oktobrska revolucija in slovenski književniki

31) Referati iz simpozija ob 50. obletnici Oktobrske revolucije in 30. letnici KPS

- Janko Pleterski, Nacionalno vprašanje v Jugoslaviji v teoriji in politiki KPJ - KPS
- Leopold Kopsa, Prilog istraživanju stajališta KPJ o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji u razdoblju od kongresa ujedinjenja 12919 do lipanjskog plenuma CK KPJ 1935
- Alenka Nedog, O nastanku izjave treh komunističnih strank o slovenskem narodnem vprašanju
- Ivan Kreft, Informacija o gibanju slovenskih narodnih revolucionarjev SNR
- Karel Šiškovič, Beležke o stališčih italijanskega delavskega gibanja do nacionalnega vprašanja v takozvani Julijski Benečiji do leta 1941
- Ivan Jelić, Komunistička partija Hrvatske i nacionalno pitanje 1937-1941
- Dušan Biber, Zunanjepolitična konstelacija v času ustanovnega kongresa KPS
- Jovan R. Bojović, Manifest CK KPJ od januara 1937. godine i njegov odraz na rad partije v Crnoj Gori
- Erna Muser, Socialisti in komunisti ter boj Slovenk za enakopravnost
- Slavko Kremenšek, Za enotno in demokratično študentovsko fronto
- Niki Brumen, Bibliografija ljudske pravice 1936-36, 1939, 1941
- Tomaž Weber, Poročilo o položaju, problemih in perspektivah pouka zgodovine, zlasti novejše, v naših šolah
- Franc Zadravec, Pogledi slovenskih marksistov na književnost (1919-1941)

- Jože Šorn, Cene in mezde ter gospodarski položaj industrijskega delavstva na Slovenskem v prevratni dobi
- Vlado Vodopivec, Odmevi oktobra med slovenskimi vojaki v avstro-ogrski armadi
- razno: vabilo na sprejem ob simpoziju, 3. november 1967, vabilo na otvoritev razstave v Trstu lepakov iz časa oktobrske revolucije, časopisni članki iz Primorskega dnevnika

32) Letaki in fotografije

- reprodukcije in originalni letaki
- letaki za shod 1. maja 1983
- Fotografije o delavskem gibanju, shodih in krajih sestankov v Trstu in na tržaškem ter v o kongresih KPJ v Beogradu.(34 fotografij)

PODATKI O GRADIVU

vir

lastna zbirka

obseg

7 škatel

stanje

gradivo je v dobrem stanju

opombe

/

ključne besede

delavsko gibanje, komunizem, socializem, Jugoslavija, Informbiro, Tito, Stalin, Kardelj, oktobrska revolucija, KPJ, KPS

bibliografija

Borak N. in dr.: Slovenska novejša zgodovina, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2005.

Cattaruzza M.: Socialismo adriatico: la socialdemocrazia di lingua italiana nei territori costieri della monarchia asburgica 1888-1915, Lacaita, 1988

Comunisti a Trieste: un'identità difficile, Rim, Editori Riuniti, 1983

avtor in datum popisa

Štefan Čok, avgust 2017